№ 17 Փետրվարի 7 (19) **1879** Փետրվարի 7 (19) № 17

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԹԻՆԱՆ ԵՎՍԵՎԵԱՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆԸ յայտնելով իր դուստր ՆԱՏԱԼԻԱ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՇԻՕՅԵԱՆԻ մահուան մասին խոնարհաբար խնդրում է ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼԻ յիշատակը պատուել ցանկացողներին չնորհ բերել յուղարկաւորութեան հանդէսին ԳՈԼՕՎԻՆՍԿԻ պրօսպեկտի վրա գտնվող սեփական տանից Զրկինեանց եկեղեցին առաւօտեան տաս ժամին, փետրվարի 8-ին։

ТИНАНА ЕВСѢЕВНА АХНАЗАРОВА, извѣщая о кончинѣ дочери своей НАТАЛІИ ИВАНОВНЫ ШІОЕВОЙ, покорнѣйше проситъ желающихъ почтить память усопшей, пожаловать на выносъ тѣла изъ собственнаго дома на Головинскомъ проспектѣ, въ Зркиніанскую церковь, въ 10 часовъ утра въ четвергъ, 8-го февраля.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Բագուից։ Նամակ Խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—*Արտաքին տեսութիւն*։ Ֆրանսիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Թիւրքիա։ Արտաքին լուրեր։—«Մշակի» հեռագիրներ։ — Յայտարարութիւններ։ — Տեղեկացոյց։—*Բանասիրական*։ Թողնենք։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

30 յունվարի

Ամսիս 27-ին գումարվեց «Մարդասիրական ընկերութեան» ընդհանուր ժողովը. այստեղ գտնվող անդամներից ներկայ էին միայն 60 հոգիք, ուրիշներ էլ կային իբրև հանդիսատեսներ։ Երեկոյեան 7 ժամին խորհուրդի նախագահ պ. Ա. Մամիկոնեանցի մի բաւական երկար առենախօսութեամբ նիստը բացվեց. յետոյ ժողովն իրան նախագահ ընտրելով պ Խ. Անտօնեանցին (քաղաքային վարչութեան անդամ) սկսեց իր զբաղմունքները, որ էր նախ անցեալ տարվայ գործունէութիւնը քննել և հաշիւները վաւերացնել, երկրորդ խորհուրդի նախագահ և անդամներ ընտրել։

Անցեալի հաշիւները առանձին թերթերով տպագրված և վաղօրօք բաժանված էին անդամներին, որոնցից երևում էր որ առ 1-ն յունվարի 1879 թ. ընկերութիւնն ունի 27746 ր. 93 կ. գումար. գանձապահ պ. Գ. Թումայեանցը իւր ձեռքում եղած պատրաստի դրամը գովելի ջերմեռանդութեամբ շահեցրել էր 14% վճարելով, որ հազուագիւտ բան է։ Ժողովը առանց երկար տատամսելու հաստատեց անցեալի հաշիւները։

Անցնելով նախահաշուին ժողովը չատ դժուարութիւնների հանդիպեց, որովհետև զանազան տեղերից երիտասարդներ և աղքատ դպրոցներ նիւթական նպաստներ էին խնդրում, որոնց բաւարարելու համար տասնեակ հազարներ էին հարկաւոր, այն ինչ ընկերութիւնը 5 հազար ր. անգամ ծախսելու կարողութիւն չունէր։ Մի քանի հոգիք, դուցէ լաւ ըմբռնած չը լինելով ընկ. նպատակը և կամ այլ պատճառներից թելադրված, միտք յայտնեցին և պնդեցին իբր թէ ընկերութիւնը պարտաւոր չէր Բագուից դուրս օգնութիւններ անել, և աւելի լաւ էին համարում իր գործունէութիւնը կենտրօնացնել այստեղ, տեղական պէտքերը հոգալ և դպրոցները բարեկարգել. այս կարծիքին բազմութիւնը ընդդիմացաւ, ասելով որ ընկերութիւնը բոլոր ռուսահպատակ հայոց սեփականութիւն է և ոչ թէ Բագուին միայն, ուրեմն և պարտաւոր է աշխատել, հնար գտնել իր օգնութիւնները անխտիր ամեն տեղ տարածելու։ Ժողովը ցաւելով ակամայ չատ խնդիրներ անկատար թողեց ու նախահաշիւը մի կերպով հաստատեց. իսկ հ. Թ. Բուդաղեանցը խոստացաւ Ղուբայի հայոց դըպրոցին օգնել երեք տարի 100-ական րուբլի նուիրելով և ստացաւ ժողովականների չնորհակալութիւնը։

Բայց ամենից հետաքրքրականը ընտրութեան խնդիրն էր, որին և անցաւ ժողովը։ Ամենքի ցանկութեամբ որոչվեցաւ ընտրութիւնը գաղտնի քուէարկութեամբ անել. յետոյ տարեկան անդամների իրաւունքի վերաբերութեամբ առեղի ծագած հարցը լուծվեցաւ համաձայն կանոնադրութեան։ Ժողովականների կողմից առաջարկվեցան իբրև ընտրելիներ 4 հոգիք նախագահի և 18 հոգիք անդամների պաշտօնի համար. երկար աշխատութիւնից յետոյ ձայների առաւելութեամբ ընտրվեցան հետևեալ անձինքը. նախագահ պ. Ս. Բաղիրեանց, անդամներ պ. պ. Թ. ա. քհ. Բուդաղեանց (առանց քուէարկութեան), Խ. Անտօնեանց, Զ. Մաղաթեանց, պ. Սարգսեանց, Գ. Թումայեանց, Ա. Ծատուրեանց, Ա. Վերմիշեանց և Ն. Սարումեանց։ Պ. Թումայեանցը բերանացի և գրով խնդրում էր ազատել իրան խորհուրդի անդամութիւնից, պատճառ բերելով իր բազմազբաղ դրութիւնը. բայց ժողովը գանձապահութեան ամենայարմար անձն համարելով նրան դժուարութեամբ յօժարեցրեց մնալ. պ. Սարումեանց ատենադպիր եղաւ։ Ուրեմն հին անդամներից կրկին ընտրվեցան պ. պ. Բաղիրեանց, Թումայեանց և Ծատուրեանց. իսկ պ. Զ. Այրեսեանցը բոլորովին հրաժարվեցաւ քուէարկվելուց և ընտրըվելուց չը նայելով ժողովի առաջարկութեանը. այս անձը ընկերութեան հիմնադիրներից մինը գոլով յայտնի է հասարակութեանը իր անցեալով ու կարօտ չէ իմ կամ այլոց գովաբանութեան, միայն հոգով ցանկանում ենք, որ մեր հասարակական ամեն գործակատարները սորա պէս անկեղծ, անաչառ, հաստատամիտ լինէին և ճշմարիտ քաղաքացու արժանիք ունենային։ Եւ այսպէս ընդհ. ժողովը հին խորհուրդին միաբերան չնորհակալութիւն յայտնելով, իսկ նորին ջերմեռանդութիւն և կատարեալ արդիւնաւոր գործունէութիւն մաղթելով ցրվեցաւ, հետը տանելով չատ ախորժ տպաւորութիւն։ Մի քանի չնչին և աննշան դէպքերին ամենևին կարևորութիւն չը տալով ու բծախնդութենից զգուշանալով կարող եմ հաւաստիացնել ընթերցողներին, որ սկզբից մինչև վերջ ժողովի մէջ կարգ, հանդարտութիւն և խաղաղասիրութիւն էր թագաւորում. ընդհ. ժողովը իւր պարտքը պատուով և հեռատեսութեամբ կատարեց, նա իր վարմունքով ապացուցեց, որ Բագուի հայերի մէջ երկպառակութիւնը արմատ չէ ձգել և որ նրանք պատրաստ են հասարակաց օգուտը սիրով և միաբանութեամբ առաջ տանելու։ Խորհուրդի նախագահը և անդամները իրանց պաշտօնի համար ձեռած են և ընդհ. ժողովը իր քուէն ոչ թէ կուրօրէն, այլ խորին գիտակցութեամբ և նախատեսութեամբ տուեց նրանցից իւրաքանչիւրին, նա գիտէ թէ ումին ինչ նպատակով է ընտրում։ Ժողովը իր խղճի վկայութեամբ մի այնպիսի խորհուրդ կազմակերպեց, որից կարող ենք այսուհետև ոչ թէ հրաշքներ պահանջել, այլ բաւական մեծ ակնկալութիւն ունենալ, որի իրագործելու համար նա զօրութիւն ունի։ Մօտիկ ապագան ցոյց կը տայ, թէ մեր յոյսը որքան հիմնաւոր կամ անհիմն է եղել. իսկ առ այժմ փառք Աստուծու, որ այս ճգնաժամը աջողութեամբ անցկացրինք։

Կասպիացի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 4 փետրվարի

Մարդասէր ընկերութիւնը, որ կազմված է Թիֆլիսում հայ գաղթականներին օգնելու նպատակով, յանձնարարութիւն էր դրել ինձ վրա անմիջական յարաբերութեամբ Ղարսի առաջնորդ Գրիգորիս սրբազանի հետ, իմանալ նրանից մանրամասն օրպիսութիւն Ալաշկերտից Ղարսի նահանգը եկած հայերի մասին։ Եւ սրա հետ միասին, որովհետև և ես ուղարկված էի անցեա նոյեմբերին Էրզրում գեն. Լազարեվից միջնորդելու իսմայիլ-փաշայի մօտ Ալաշկերտցոց վիճակը տնօրինելու համար, վասնորոյ հետս բերի այն տեղեկութիւնը որ, լսելով իսմայիլ փաշայի հրաւէրքը, ալաշկերտցիք արդէն սկսել էին յետ գնալ։ Ուչքի առնելով այս հանգամանքը, յիշեալ ընկերութիւնը ստիպվեցաւ սպասել կարգադրելու գումարը մինչև վերջնական տեղեկութիւն ստանալը Գրիգորիս սրբազանից, որը և բարեհաճեց այժմ ո՛չ միայն լոկ տեղեկութիւններ հաղորդել, այլ ես կցորդել իր խոր և հմուտ համոզմունքը այդ գումարի նպատակայարմար գործածութեան համար։ Ընթերցողը կը տեսնէ սրբ. հօր հետևեալ արժանալից նամակից, որ նա այնչափ անհրաժեշտ է համարում ուսումնարանական և արհեստագիտական հարցը Հայաստանում, որ մտադիր է մինչև անգամ ինքը, այդ ալեզարդ ծերունին, թողնել իր առաջնորդական բարձր պաշտօնը ու գնալ մի տեղ արհեստ սովորելու, որ յետոյ խորչել Հայաստանի մէկ անկիւնը և ծառայել հէնց մի քանի մանուկների օգտին։ Գերագոյն պատիւ բազմախնամ հօր զգացմունքին, որը թող օրինակ լինի նրանց, որոնք արդէն պատրաստ են արհեստի մէջ կամ թէ պատրաստվելու համար աւելի յարմար կը գտնվեն...Քաջայոյս կարելի է լինել, որ ազնուամիտ ժողովը անչուշտ ուչքի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹՈՂՆԵՆՔ

Ստրկութեան մէջ դարերով ծիծփած ազգերը բնական է որ բաղդի և նեղութիւնների հարուածների տակ լինում են խիստ տկլուն և դիմացկուն, այդ նոցա կոչումն է և նոցա բնաւորութեան յատկանիշը, որ առաջ է եկել օրհասական դրութիւնից, որի մէջ մաչել է նոցա ծեծը, մտրակը, գաւազանը, մուրճը և բարոյական պատուհասները։ Պատուհասները, որոնց ենթարկվել ենք մենք, կովկասի հայերս, քանի քանի սերունդներ անցնելով, հասել են մեզ մօնգօլների, պարսիկների, խաների, լեզգիների և չատ բարբարոսների կողմից, որոնք խստութիւնների և հարստահարութիւնների վերաբերմամբ, ամենևին տարբերութիւն չեն դրել վերջի գրատի, բեռնակիր անասնի և հայի, հայ աղջկայ ու հայ կնոջ մէջ։ Ով կասկածում է սորա ճշմարտութեան, թող ունկնդիր լինի հէնց մի քանի րոպէ պատումներին այն հնամեայ վկաների, որոնք երկարատև հովանաւորված ժամանակից, դեռ երևում են մէկ մէկ, այս տեղ, այն տեղ տարիներից ճիւնացած, ճնշված, կուչ եկած, ոտքերը թոյլ, ձեռքերը դողդոջուն, աչքերը խաւար, բայց լեզուն սուր, միտքը կորուկ և բերանը ճարտար։ Նոցա պատմածը գուցէ մեզ խոնարհեցուցիչ կերևայ և ամօթալից, նոցա լեզուն դառն և անախորժ, որովհետև նոքա կը յայտնեն մեզ, այժմեան մեծախօս ճոռոմաբաններին և փարթամամոլ ամբարտաւաններին, թէ ինչ է եղել մեր հայրերի դրութիւնը, նոցա տեսած օրերը, ստոր ու անարգ վիճակը, տարապանքը, հեծեծանքը, սուգը և խաբազանի մահը։ Եւ այդ ամենից գուցէ հէնց մի վայրկեան կարթնանայ մեր սրտի մէջ մարդկային կարեկցութեան զգացմունքը և, խղճահարելով մեզ, ծածկել կը տայ ձեռքով այն երեսը, որի վրա յայտնում ենք այժմ այսչափ հանգստութիւն, անհոգութիւն և անտարբերութիւն դէպի մեր հարազատների աղաղակը Հայաստանից։

Այո, այդ ստուերանման զառամեալների լալագին խօսքերից գուցէ մի ակնթարթ յուզվեն մեր թմրած և ապականութիւնից բթացած զգացմունքները, թէև մեր հոգեկան խաղաղութիւնը այդպէս վրդովելու համար մենք կը զգուենք և միւս անգամ էլ չենք լսի նոցա։ Այդ աւելի լաւ կը լինի կարծեմ, որովհետև նոքա էլ առիթ չեն ունենայ ճանաչելու մեզ մեր սալիկ-մոլիկ չարժվածքներով, գրիմասներով, թեթևամիտ խօսքերով, կիսաեւրօպական և կիսակինտոյական ձևերով. նոքա էլ չեն զարհուրի, իմանալով թէ իւրաքանչիւր հայի մէջ ազգային կիրքը և սրտացաւութիւնը տեղի է տուել այժմ զուարճամոլութեան և անփութութեան. նոքա էլ չեն արհամարհի մեզ, լսելով թէ անտարբեր ենք դէպի մեր նախնեաց անցքերը. նոքա չեն նախատի մեզ, երբ կը վստահանանք յայտնել թէ հայի համար իր ազգի և ուրիշ ազգութեան չահերը մի և նոյնն են. նոքա հրեղէն անէծք չեն թափի մեզ վրա, երբ կասենք թէ ոչինչ խտրութիւն չենք դնում մեր և օտարի կրօնքի մէջ, թէպէտ անտարակոյս այդ ամենից մեզ ոչինչ փոյթ, որովհետև ժամանակը փոխվել է և գաւազանի ու խարազանի հարուածները տեղի են տուել ապահովութեան, փափկութեան, օպերայի գրաւման և չատ էսթետիկական պահանջներին.... Ահա ինչպէս է փոխվել այժմ մեր դրութիւնը, կերպը, տեսքը և պէտքը, փոխվել ամենը հիմն ի վեր, բացի միայն մի ինչ, որ ժառանգվել է մեզ մեր բազմատանջ պապերից անփոփոխ, անխախտ և անայլայլելի. այդ ինչը է նոցա **ջարդված և փշրված հոգին**, որ դարէ ի դար տարկահարվելով նոցա մտրակամաչ և փայտափչուր մարմինների մէջ, անցել է վերջապէս մեր այժմեան անհոգութիւնից դերացած, փափկութիւնից թուլացած և զեղխութիւնից քայքայված մարմինը։

Այդ ստրկական հոգին և բնաւորութիւնը ծընվել է ու կերպարանացել դարերի ազգեցութեան տակ, ուրեմն և պիտի փոխվի միայն դարերի ընթացքում. այդպէս է բնութեան օրէնքը և գիտութեան կանօնը։ Ահա ինչ հանգամանքին է պատկանում և մեր թմրութիւնը, և մեր չէզոքութիւնը և մեր անտարբերութիւնը. այս ամենը յառաջ է գալիս ո՛չ տգիտութիւնից և ո՛չ մտքի կուրութիւնից, այլ հոգու վատ յատկութիւնից, հետևաբար և սրտի որ և իցէ բարի դրդման բացակայութիւնից։ Միտքս պարզելու համար, կը հարցնեմ կասկածողներին. մի՞թէ քիչ մարդիկ ենք ճանաչում, որ չատ լաւ են հասկանում այս ինչ, այն ինչ բարի բան գործելու անհրաժեշտութիւնը, չատ լաւ են համոզված, որ այս ինչ, այն ինչ վսեմ նպատակը, որին նաև համակրում են նոքա բոլոր սրտով, առանց իրանց ձեռնհասութեան չէ կարող յառաջ դիմել և պսակվել յաջողութեամբ. մի՞թէ վերջապէս չատ կը գտնվի այնպիսի հայ, որ անպայման կերպով համաձայն չի լինի, որ առանց իւրաքանչիւր հայի օգնութեան, նորա **սիրած Հայաստանը** ո՛չ կարող է լինել, ո՛չ կենդանանալ, ո՛չ վերածնել և ո՛չ ապրել։ Եւ այս ամենը քաջ հասկանալով այդպիսի հայը, ասում եմ, պատրաստ է հազար անգամ ցաւակցութեան հոգոց հանել իր սրտի խորքից, բայց ո՛չ մի նիւթական նուէր, ո՛չ մի դուզնաքեայ զոհաբերութիւն, ո՛չ մի փոքրագոյն նպաստ չը մատուցանել նորա անուամբ իր գրպանից, հէնց որչափ ունեւոր էլ լինի, որչափ հարուստ և ոսկէլից սնտուկների տէր։ Ինչո՞վ կարելի է բացատրել այս, եթէ ո՛չ հոգու վատ յատկութիւնից, այնպիսի յատկութիւնից, որը սեփա-

կաւնէ ես այսպիսի մի ծանրակշիռ ցոյց և հանձնամանք իր գումարը տնօրինելու վերաբերմամբ, հաւաստի լինելով որ իր ունեցած գումարով մի ամբողջ ժողովրդի ապագայ կարելի է պատրաստել:

«Պարոն Գրիգոր Նիկողոսեան, Հայրենեաց հաւատարիմ որդի: Անցեալ տարվայ Նոյեմբերի 22 ամսաթւով ձեր նամակն ստացայ շատ ուշ, որովհետև ես ձեր և մեր խորհուրդի համեմատ Թեմական գիւղեր գնացել էի մեր հայազգիներ խրատելու, որ գաղթական ալաշկերտցիներէն խնամք անպակաս անեն և զանոնք հիւրասիրեն. հարկ էր ես ձեր առաջարկութեանց վրա ընդերկար տրամախոհել:

«Հայրենեաց անզուգական բարեկամ Նորին գերազանցութեան Լազարէվ գեներալի սխրագործ բարերարութիւններ միշտ անմահացուցած են իր յիշատակը ամեն հայու սրտի մէջ. ինչպէս և այս անգամի յօգուտ գաղթական ալաշկերտցոց արած հրաւէր անմոռանալի երախտագիտութեան արժանի է. փառք և Աստուածային օրհնութիւն նմա:

«Յօգուտ գաղթականաց հաւաքեալ ժողովի մէջ ձեր արած հեռատես առաջարկին զոր մեզ հաղորդած էիք, կը փութամ պատասխանել:

ա. Ալաշկերտցիներէն որ հինգ հարիւր տան չափ այս կողմեր գաղթած էին, կիսով չափ իրենց տեղ վերադարձան, մնացեալ կէս մասի (1900 անձ) մեծագոյն մասն ևս կը ցանկան վերադառնալ գարնան, միայն թէ իրենց ցանկութիւնն է որ իրենց երկրի կառավարութենէն անպատուութիւն չը տեսնեն և չը լսեն, և իրենց վիճակ ապահովուի:

բ. Գաղթականաց մնացեալներ տեղոյս հայաբնակ գեղերու մէջ զետեղուած են առանց վարձուց գեղացւոց տներու մէջ բնակելով, իրենց և իրենց անասնոց համար ձմերային բաւական ձեռնտուութիւն ընդունելով հայ գիւղացիներէն:

գ. Անոնց օգնելու մասին ալ կը պատասխանեմ որ արդէն մօտ օրերս Ռուսիոյ ամենազօրման կառավարութենէն նրանց մարդագլուխ չորս րուբլ և քսան կոպէկ բաժանվեցաւ, բայց համեմատելով գեղացւոց նոցա արած օգնութեան, շատ մեծ է գիւղացի հայազգայնոց արած ձեռնտուութիւն, վերադառնալու համար թէպէտ և ունեն իրանց սայլեր և տաւարներ և սահմանն ալ մօտիկ լինելով դիւրութիւն ունին, բայց իրենց վերադարձ խրախուսելու համար, միայն մասնաւոր օգնութիւն մը հարկաւոր է:

դ. Ժողովեալ գումարէն փոքր մաս մը նոցա վերադարձին օգնելու համար ծախսելէ զկնի, մնացեալ գումար (եթէ բաւականին մեծ է) պէտք է գործածել Մեծ Հայաստանի հայոց ընդհանուրին համար, այնպիսի հիմնական բարեաց մը, որ մտաւորական զարգացման և յառաջադիմութեան ճանապարհ բանայ նոցա առջև. որպէս զի կարող լինեն իբրև մարդ ապրել, պարտք և իրաւունք ճանչնալ, ինքնին իրենց պէտքեր հոգալ և ձեռք բերել, և հայրենեաց մէջ մարդկային սուրբ կոչման հասնելու համար մարդ պատրաստուիլ:

«Ալաշկերտցիներ Մեծ Հայաստանի ամենափոքրիկ մաս կազմելու համար, նոցա եղած նիւթական օգնութիւն հայրենեաց ընդհանուրի զարգացման պատճառ չը կրնայ լինել: Ալաշկերտցիներ և այլ գիւղացիք իրենց հայրենեաց մէջ հողային ընդարձակ կալուածներ ունենալով, երբ երկրին բերք առատ լինի, նոյն տարին հարուստ կը համարուին, իսկ մտաւորական զարգացումն չունենալով հեռատեսութեամբ իրենց ապագայ կազմելու խորհել չեն գիտեր, ուստի և որ տարին որ բերք սակաւ լինի նեղութեանց տկարութեամբ կը տանեն: Այս երկու ծայրայեղութեանց մէջ ուրեմն մտաւորական զարգացման պէտք ունենք, մինչև ալաշկերտցոց իւրաքանչիւրին 10—20 րուբլ ձեռնտուութիւն անելով նոցա տեղական բարեաց հիմ մը դրած չենք լիներ, որովհետև նոցա առատ տարիներու երկրագործական արդեանց $^1/_{10}$ րդ մաս մ'ալ չը կրնար համարուիլ, ուստի մտաւորական զարգացում չունենալով նոքա մինչև ցայսօր օգուտ չեն կրցեր ունենալ իրենց աշխատութենէն և բերքէն:

«Գամք ուրեմն մեր ներքին համոզմունքէն յառաջ եկած անելիք ձեռնարկ ձեզ և փոխմամբ ժողովին առաջարկել:

«Մեծ Հայաստանի գաւառաց Ալաշկերտի, Մըշոյ, Վանայ և Կարնոյ մէջ, թէպէտև 25 տարիէ ի վեր բաւական դպրոցներ բացուած են և մեծ քանակութեամբ ալ աշակերտներ կուսանին, բայց մինչև ցարդ զգալի արդիւնք մը արտադրուած չէ, որովհետև ուսում աւանդելու մասին շատ ետ մնացած են այն տեղերու ուսուցիչներ:

«Ուստի ես կառաջարկեմ որ գաւառներու մէջ, ժողովրդեան ազդեցութենէ ազատ կենտրոնական երկսեռ ուսումնարաններ յատկանան, ընդունված նոր մեթոդով վարժապետուհիներ հասցնելու համար, կամ այդ կողմերէն պատրաստեալ վարժապետներ և վարժուհիներ խրկելով որ աւելի դիւրին է և շուտով նպատակի կը հասնի (եթէ կարելի է գտնել ամուրի վարժապետներ և վարժուհիներ և զանոնք իրարու հետ ամուսնացնելով խրկել, որ ամենօգտակար է, և որոց այն տեղեր դիւրին ապրելու համար առատութիւններ կան). և կամ այն կողմերէն ուշիմ պատանիներ բերելով պատրաստել և այն տեղեր խրկել, բայց այս կերպն ուշ կը լինի և այս գիտնալու է որ Կ. Պոլսէն մինչև ի վան ունեցածս փորձերով վերահասու եղած եմ որ Եւրոպա ուսանելու գնացողներ տեղւոյն փափկութեանց վարժուելով շատեր չեն վերադարձեր իրենց հայրենեաց ծառայելու:

«Երրորդ եթէ կարելի լինի Հայաստանի մէջ պէտք եղած արուեստներ մտցնելու համար, արուեստագէտներ պատրաստել և Հայաստան խրկել, նոցա նիւթական վիճակին օգտակար անելու համար և այս պէտք ինձ այնչափ զգալի է որ ես իսկ ինքս կը ցանկամ թողուլ առաջնորդական վիճակս և գնալ ի Տփխիս կամ այլուր յախճապակեայ պնակ կամ այլ բան շինել ուսանելու հայ հայրենակցածս ծառայելու համար:

«Իսկ եթէ գումար փոքր է, Մշոյ կամ Ալաշկերտի մէջ օրիորդաց վարժարաններ բացուելու գործածուի, դաստիարակեալ մայրեր պատրաստելու համար, որոց կուրծքի վրայէն կըսկսի շինուիլ մարդկային ազգի դաստիարակութեան պատուոյ աթոռ:

«Այսպիսի փափուկ հարցի մը վրա խորհուրդ հարցնելու մեր վրայ ունեցած համարման համար շնորհակալութիւնս և Աստուածապարգև օրհնութիւնս մատուցանելով ձեզ կը խնդրեմ մեր կողմանէ մեր եղբայրասիրական ողջոյն ևս մատուցանէք ձեզ գործակից ժողովոյ համայն մեծ անդամոց, 1879 յունվարի 14-ին, առաջնորդ Կարսոյ Գրիգորիս վ. Աղուանեանց:

Գրիգոր Նիկողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղը փետրվարի 8-ին, հինգշաբթի օրը Վարդանանց տօնի պատճառով «Մշակը» չի հրատարակվիլ, իսկ ուրբաթ և շաբաթ օրերը նոյնպէս չի հրատարակվիլ բարեկենդան վերջին օրերի պատճառով: Այդ օրերը տպարանում չեն բանում:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայի փետրվարի 5-ի նստի մէջ կարդացվեցաւ նոր ընտրված քաղաքագլուխ Ա. Ս. Կորգանովի նամակը, որի մէջ նա հրաժարվում է Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնը ընդունելուց: Ուրեմն մեր քաղաքը էլի անգլուխ է մնում: Մեր գլուխը չէ վստահանում մեր վզին նստել:

—

Շուտով երևի սկսվելու են դարձեալ ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքագլխի ընտրութիւնները: Յիշեցնում ենք մեր ընթերցողներին որ մեր կանդիդատը Յովհաննէս Խատիսեանն է:

—

Փետրվարի 5-ի ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայի նիստի ժամանակ ձայնաւորները պատւեցին հանգուցեալ տիկին Նատալիա Շիօեվի յիշատակը իրանց տեղից վերկենալով, երբ պաշտօնապէս յայտնվեցաւ տիկնոջ արած կտակի մասին յօգուտ Թիֆլիսի հայ արհեստաւոր դասի: Վճռվեցաւ որ ամբողջ Դուման ներկայ կը գտնվի յուղարկաւորութեան հանդիսին:

—

Դումայի նոյն նիստում վճռվեցաւ, պ. Նիկոլաձէի առաջարկութեան հիման վրա, յանձնաժողով կազմել քաղաքը մաքրելու մասին խորհելու համար, թէև ժանտախտի մեր կողմերում տարածման վտանգը դեռ չէ սպառնում մեզ: Բայց լաւ է առաջուց հոգալ պաշտպանողական միջոցների մասին: Ընտրվեցաւ վեց անդամներից բաղկացած յանձնաժողովը:

—

Մի ցաւալի լուր տարածվեց ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ փետրվարի 5-ին: Մեր Թիֆլիսի տաղանդաւոր հայ դերասան Մ. Ամերիկեան սպանեց իրան ատրճանակից: Մենք չէինք կամենում հաւատալ այդ լուրին, բայց դժբաղդաբար լուրը ստուգվեցաւ: Ամերիկեանը մի քանի տարի է արդէն որ հիւանդ էր թոքախտով:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այնտեղի թատրոնական դահլիճում շարունակ ներկայացումներ են տրվում, բայց երբէք խաղացողները գրիմի վրա ուշադրութիւն չեն դարձնում: Թատրոնական վարչութիւնը չունի այն պարագաները, որոնք անհրաժեշտ են գրիմի համար: Դա մի մեծ պակասութիւն է:

—

ԽԱՐԿՕՎԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այնտեղի անասնաբուժական ճեմարանում և համալսարանում դադարած դասախօսութիւնները դարձեալ կը շարունակվեն այս տարվայ փետրվարի 1-ից և կը տևեն մինչև մայիս ամսի վերջը՝ իսկ բոլոր քննութիւնները, կարծիք կայ, որ յետաձգվեն օգոստոսին և սեպտեմբերին:

—

ԽԱՐԿՕՎԻՑ մեզ գրում են որ յունվարի 11-ին առաւօտեան ժամի 4-ին հրդեհ ընկաւ քաղաքի կենտրոնում շինած ահագին շինութեանը որ անուանվում է «Московскій Общественный гостинный рядъ» և գտնվում է Լոպան գետի ափին. այրվեցան մի քանի կրպակներ որտեղ դիզված էին բաւականին շատ ապրանքներ Ջրօրհնեաց տօնավաճառի պատճառաւ: Հրդեհից ստացած վնասը համարում են ոչ պակաս 200,000 րուբլուց:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Ում հետ խօսես, ինչ լրագիր որ վերցնես կարդաս, ամենքի բերնից կը լսես մի և նոյն խօսքը. «ՎԵՐՋԱՊԷ՜Ս»:

Այս ազատութեան խօսքը բղխում է ժողովրդական կարծիքի խոր համոզմունքից, դա ութ տարվայ շարունակ ճնշման ծանր արտայայտութիւն է: Նոյն իսկ թերթերը, որոնք յայտնի են իրանց միապետական կամ կղերական ուղղութեամբ, չեն կարողանում ծածկել այն համակրութիւնը, որ նրանք ըզգում են դէպի Մակ-Մահօնի անկումը, և այդ բոլորովին ուրախ երևոյթ է, որովհետև դա յայտնի ապացոյց է, որ նրանք էլ վերջապէս սկսեցին հասկանալ, որ նրա անկումով բոլոր երկպառակութիւնները կը դադարեն, և որ ցանկալի խաղաղութիւնը նորից կը թագաւորի երկրի մէջ: Իսկ ինչ կը վերաբերի նոր նախագահին, նրանք դրան ընդունում են բոլոր այն յարգանքով, որին նա արժանացել է իր սեփական հաստատ համոզմունքներով, և քաղաքական ասպարէզի

կան է միայն ստրկի հոգուն և բնաւորութեանը, որովհետև ստրուկը միշտ ուրիշների ոտքի տակ գտնվելով և սովոր չը լինելով իրանից էլ աւելի ստոր մարդ տեսնել, սէր, գութ, կարեկցութիւն, նպաստ և մեծահոգութիւն սպասել է և ակնկալել միայն ուրիշներից, իսկ ինքն ոչ առիթ է ունեցել ուրիշին խղճալ և ոչ սովորել մեծահոգի լինել: Նա միշտ նայել է ուրիշի աչքին, ուրիշի տրամադրութեան և ուրիշի կամքին, վասն որոյ նրա մէջ մտել է ոչ թէ ազատ կամքի, ինքնատնօրինութեան և վսեմ զգացմունքի սկզբունք և դրդում, այլ ինքնամոլութեան, անձնապաշտպանութեան և դէպի ուրիշները անտարբեր լինելու յատկութիւնը. Նա կարողացել է միայն իր համար մտածել, իրան փրկել, իր գլխի ճարը տեսնել և ոչ թէ ուրիշի համար հոգալ ու նրա ցաւը քաշել: Եւ եթէ այսպիսի մէկին յանկարծ վիճակվեց ազատվել բոլոր ճնշումներից և գերութեան կապերից, նա էլ չի ասի թէ ուրիշն էլ իր նման մարդ է, ուրիշն էլ իր պէս կարիք և կարօտութիւն կարող է ունենալ, այլ նա կը շարունակէ մտածել միայն իր շապկի և իր դարդի վրա: Ահա հոգոյ այն դրութիւնը, ահա այն բարոյական փազը, որի մէջ գտնվում ենք մենք, Կովկասի հայերս, որ դուրս ենք եկել այժմ դարերի հոգևոր և մարմնաւոր գերութենից և գտել անձնական ինքնուրոյնութիւն, ինքնատիրութիւն և ինքնատնօրինութիւն: Կովկասի հայը և զարգացածը, և տգէտը, և հասկացողը, և չը հասկացողը և խելօքը, և տխմարը, գտնվելով այս թշուառ բարոյական պերիօդի մէջ, լսում է յանկարծ զանգակի ձայն, լսում է որ տաճկահայերին ինքնավարութիւն են տալիս, նա զմայլվում է խելոյն, թռչկոտում և գժվում ուրախութիւնից, այնպէս որ տեսնողը չէ կարող տարակուսիլ, որ նա պատրաստ է եղել ամեն րոպէ ոչ թէ օգնութեան ձեռք մեկնելու իր եղբայրներին այն տեղ, այլ նաև նահատակվել նոցա համար, մինչդեռ ինչ. հէնց որ իր չարաբաղդ եղբայրները ոչինչ չեն ստանում, նոյն կովկասցի հայը ընկնում է կրկին իր առաջվայ սառնութեան և անտարբերութեան մէջ, կրկին իր սովորական ինքնամոլութեան և անձնապաշտութեան գիրկը: Ի՞նչ ասել է այս, եթէ ոչ նոյն ստրկական հոգու յատկութիւնը, որով նա ուրախացել է ոչ այնչափ կարեկցութեան և խղճահարութեան զգացմունքից, մարդասիրական սրտի համակրութենից դէպի իր միարիւն եղբայրները, որչափ իր սեփական վիճակի, իր անձնական օգտի համար, զգալով ինստինկտօրէն, որ եթէ հայաստանցիների վիճակը բարւոքվեց նշանաւոր կերպով, իր անձնական շահն էլ, իր սեփական օգուտն էլ մեծ կախումն կունենայ դորանից: Այլապէս ինչ կերպ բացատրել այն երևոյթը, որ երբ հայը յաջողութիւն է տեսնում, ձեռքը գըրպանն է տանում ու պատրաստում իր քսակը, իսկ երբ յոյսը կտրում է, խելոյն երեսը մի կողմ է դարձնում ու յետ կանգնում ամեն ձեռնհասութիւնից, թէկուզ հազար անգամ «աման» աղաղակեն Հայաստանից, հազար անգամ «օգնեցէք» գոռան, հազար անգամ «խղճացէք» պաղատեն: Այդ ամենին Կովկասի հայը սրտումը կը համակրի, որովհետև նորա մարմնի վրա դեռ չեն կորել մտրակի հետքերը և սրտի մէջ չէ անհետացել նորա ցաւը, միայն նա բնաւ չէ կարող իրան յաղթել, իրան ստիպել մի նիւթական համակրութիւն ցոյց տալ, մի գաղտնի լումա ձգել հայրենեաց սիրոյ գանձանակի մէջ. այդ վեր է նորա հոգու ստոր յատկութիւնից, վեր նորա բարոյական ույժից: Ուրեմն ինչ եզրակացութիւն այս ամենից. հարկաւոր է դիմել սպասել որ մենք բարոյապէս ուղղվենք ու ուշքի գանք թէ մուրճ և սուր բռնադատող միջոցներ է հարկաւոր գործ դնել մեզ վրա, ինչպէս գործում են ստրուկների հետ մի բանին դրդելու ու կառավարել տալու համար: Փորձից երևում է որ եթէ առաջինը անհնարին է, վերջինը կարեւոր է և անհրաժեշտ, որովհետև մինչև որ մեզ հազար անգամ չը նախատեն, հազար անգամ չը խայտառակեն, հազար անգամ թուք ու մուր չը թափեն մեր երեսին քարոզիչները եկեղեցում, անհատները հրապարակում, սովածները լրագրում, մի ժանգոտած կոպէկ էլ չենք հանի մեր քսակից, մի պատառոտած թուղթ էլ չենք նուիրի Հայաստանի ցաւի, պէտք ու կարեաց համար: Ահա մեր ստրկահոգութեան անսխալ ապացոյցը, պարծենանք.... Մինչդեռ, ո՜վ միշտ, մեր նազելի հայուհիք կարող են շաբաթը 10 ր. չը նուիրել օպերայի պահանջին, ասելով որ այդ կարևոր հոգեկան պէտք է, ամիսը 100 ր. նորաձև հագուստին, որովհետև այդ ճաշակի պահանջն է և չը գիտեմ որչափ ուրիշ զուարճութիւններին, որովհետև այդ ամենը սրտի և մարմնի բնական ձգտումներ են: Իսկ մեր չքնաղմեները, իսկ նոքա... ո՛, լռենք նոցա մասին, ամօթխածութիւն է ստիպում լռել.... Ուրեմն էլ ինչ. ուրիշ ոչինչ. Թողնենք մեր հարազատ քոյրերին քուրդերի խստութեան տակ և բէգերի հարեմների մէջ արտասուքով մխիթարվել, իսկ մենք հիանանք այստեղ և խնայենք մի չնչին դրամ նուիրել նոցա որբ ու ուսումնածարաւ որդոց վիճակը տնօրինելու համար. Թողնենք այն անձնուրաց հայրենասէրներին սփռվիլ Հայաստանի հողի վրա սրի և կրակի տակ, սիրով նահատակվիլ այնտեղ, բայց չուզենալ թողնել իր նախնեաց սուրբ երկիրը, իսկ մենք փախստական աւազակի պէս օտար երկիր վազելով, պատսպարվենք մի ապահով տեղ և սառնասիրտ հանդիսատես ներկայանանք նոցա վիճակին, թողնենք վերջապէս նոցա այն Աստուծու յուսով, որին դարեր ապաւինած անցանք մենք «ընդ հուր և ընդ ջուր» և հասանք այս անասնական դրութեան, թողնենք գուցէ նոքա էլ նոյն Աստուծու օգնութեամբ կը հասնեն մի օր մի մարդավայել դրութեան, մի լուսաւոր վիճակի, որ կը կարողանան մեզ ասել. «ամօթ էր ձեզ այդպէս լինելու»: Թողնենք....

Ուտիացի

մէջ ունեցած հարազատ գործունէութեամբ։ Բայց ինչքան էլ որ դրանք յարգանքով և համակրութեամբ ընդունէին նորընտիր նախագահին, այնու ամենայնիւ նրանց սրտի խորքում մնում է միշտ միապետական նախանձը, և այդ նախանձը ինչքան էլ որ բարձր կանչէ, այնու ամենայնիւ, դա ոչինչ արձագանք չի գտնի ժողովրդական կարծիքի մէջ։

Եւ յիրաւի, միապետական և կղերական լրագիրները շատ աղմուկներ արին, շատ կանչեցին, բայց հասարակական զգացմունքը նրանց չը պատասխանեց։ Այդ լրագիրները պարծենում էին մայիսի 16-ի ընտրութիւններով, հանրապետական լրագիրները համբերութեամբ սպասում էին. եթէ այն ընտրութիւնները հասարակական համոզմունքի խոր արտայայտութիւն էին, ուրեմն ինչպէս պատահեց, որ այդ մի և նոյն ժողովուրդը մի քանի տարվայ ընթացքում, յանկարծ փոխում է իր համոզմունքները և նրանց, որոնց նա առաջ սպիտակ քուէներ էր տուել, այժմ նա նրանց սեւցնում է։ Այս երեւոյթը, մեր կարծիքով արտայայտութիւն է հասարակական կարծիքի խոր համոզմունքի. այս երեւոյթը պարզ ապացուցանում է, որ բոլոր նրանք, որոնք Ֆրանսիայի ազատութիւնը և բարօրութիւնը տեսնում էին միապետութեան մէջ, վերջապէս հասան այն եզրակացութեան, որ Ֆրանսիային ուրիշ ելք չէ մնում, բայց եթէ այսքան տարիներէ ի վեր ցանկացած հանրապետութեան հանելը. ուստի և բոլոր ողջամիտ քաղաքացիները իրանց հայրենիքի բարգաւաճութեան համար, սիրով միացան երկրի ցանկացած կառավարութեան կուսակիցների հետ։ Միայն այսօր յաղթվեցաւ այն խոչնդոտն, որ մինչեւ այժմ, արգելք էր լինում սահմանադրութեան կանոնաւոր ընթացքին։ Միայն այժմ կարելի է համարձակ ասել, որ սահմանադրութիւնը հասաւ մի որոշ կատարեալ դրութեան. այժմ երկրի ծայրագոյն իշխանութիւնը հանրապետական է, մինիստրութիւնը հանրապետական է, սէնատը, ինչպէս և պատգամաւորների ժողովը նոյնպէս հանրապետական են, մնում է ուրեմն, որ վարչութեան բոլոր ճիւղերն էլ հանրապետական լինեն, որպէս զի երկրի կառավարութիւնն էլ մի առանձին ներդաշնակութիւն ստանայ, առանց որի աներեւակայելի է ոչ բարգաւաճութիւն և ոչ էլ ազգային մեծութիւն։ Մինիստրները արժանի են շնորհակալութեան, որովհետեւ նրանք առանց տարակուսելու, և քաջութեամբ կատարեցին իրանց պարտականութիւնը այդ ճգնաժամին, ասումենք ճգնաժամ, որովհետեւ, եթէ նրանք փոքր ինչ տարակուսէին, ամեն բան կը քանդվէր, կործանւէր։ Նրանց հաստատամտութիւնը պարզ ցոյց տուեց պ. Մակ-Մահօնին, որ նրա դերը այսուհետեւ վճռական կերպով վերջացած էր. նա մի պատճառ գտաւ ու հրաժարվեց. ինչ և լինէ, պատճառով էր, թէ առանց պատճառի, նա հրաժարվեց և պէտք է սրա մասին նրան շնորհակալութիւն անել, որովհետեւ սրանով նա թոյլ տուեց վերջապէս, որ Ֆրանսիան ազատ շունչ քաշէ։

«Temps» լրագրում կարդում ենք հետեւեալ տողերը.

«Պատմում են, որ Հալանզիէն որ օպերայի տեսուչ էր, հրաժարական է տուել մինիստր Բարդուին։ Ուրեմն օպերան մնում է առանց տեսչի. ցաւում են, որ նա թողեց իր պաշտօնը։

«Պ. Հէրօլդ Լիւկսըմբուրգի պալատում ընդունեց պօլիցիայի բոլոր պաշտօնեաներին։ Պ. Հէնրիկոս Լըրուն կը շարունակի Սէնի նահանգական վարչութեան պաշտօն վարել։

«Մարսէյլիայի լրագիրները հաղորդում են որ Միացեալ-Նահանգները գաղթող ֆրանսիացիներին էլ անցաթուղթ չեն տալի։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս 24 Յունվար

Միշտ Պատրիարք սրբազանի հրաժարականի խնդիրն գրաւած է Պօլսոյ հայ ժողովուրդի մտքերն. մեծ վէզիրն քանից ուզեցս տեսակցել Պատրիարք սրբազանի հետ, բայց նորին Սրբազնութիւնը չը հաճեցաւ Դուռն երթալ։ Յունուար 13-ին ազգային Ընդհ. ժողովն գումարուելով զբաղեցաւ Պատրիարքական հրաժարականի խնդրով. ժողովն յայտարարեց թէ չը կրնար ընդունել այդ հրաժարականը, և յանձնեց Ատենապետաց ժողովին տեսակցել սրբազանի հետ և քննել այդ խնդիրն։—Յունվարի 21-ին կիրակի օր Ատենապետաց ժողովն, գլուխ ունենալով Ստեփան փաշա, գնաց ի տուն Պատրիարք սրբազանի, երկար բանակցութիւններէ վերջ նոքա ևս համոզուեցան որ Հայաստանի այս տարաբաղդ վիճակին առաջ Պատրիարք սրբազանը չէ կարող յետ առնուլ իւր հրաժարականը, որ ուրիշ բան չէ, բայց բողոք մը, ազգու բողոք մը քաղաքակիրթ Եւրոպայի, որ բոլոր տառապեալ քրիստոնէից բարեկեցութիւնը ապահովելով, Ասիոյ մէջ վայրենի ժողովուրդի մը ճիրաններուն մէջ կը թողու տարաբաղդ քրիստոնեայ ազգ մը։

Սակայն Պատրիարք սրբազանը գիջանելով ժողովոյ թախանձանաց յանձն առաւ, իբրև հայր, հսկել ազգային գործոց։

Հետեւեալ օրն յունվարի 22-ին Ներսէս սրբազան տեսակցութիւն մը ունեցաւ մեծ վէզիրին հետ. վէզիրն խնդրեց որ Պատրիարքն իւր հրաժարականը յետ դոչէ. Պատրիարքն մի առ մի բացատրեց թէ Հայաստանի անտանելի վիճակն, և թէ այսպիսի կացութեան մը մէջ իրեն անհնար լինելն Պատրիարք մնալ։ Վէզիրն կասէ թէ անմիջապէս հեռագիրներ պիտի ընէ վալիներուն որ հարստահարութեանց առաջն առնուն։ Պատրիարքն կը պատասխանէ թէ ամեն վէզիրներ այդպիսի հեռագիրներ արած են, բայց այսքան ատեններ են, դեռ ոչինչ արդիւնք չէ տեսնուած։ Վէզիրն կը յաւելու թէ հայերէ և տաճկներէ բաղկացեալ մի յանձնաժողով պիտի խրկէ ի Հայաստան։ Ներսէս սրբազան կը գիտէ թէ տաճկաստանցիներէ կազմեալ յանձնաժողով մը բան մը չը կրնար ընել, և թէ այսպիսի յանձնաժողովի մը կազմութիւնը ուրիշ բանի չը ծառայէր, բայց թէ հայ ազգն խաբելու։ Սրբազանը կը պնդէ թէ Բերլինի դաշնագիրն ստորագրող տէրութեանց ներկայացուցիչներու ժողով մը միայն կրնայ իրական արդիւնք մը ունենալ։ Վէզիրն կը մերժէ այսպիսի առաջարկութիւն մը ընդունել։

Այս տեսակցութիւնը շատ գաղտնի կերպով եղած է, և մեր այս աւուր թերթերն, կասեն թէ Պատրիարք սրբազանը գոհ վերադարձեր է ի Պատրիարքարան, սակայն մեք կարող չեղանք մեկնել թէ ինչ կրնայ լինել այս գոհունակութեան պատճառն։

Երբ Խայրէդդին փաշա Մեծ վէզիր անուանուեցաւ և Ներսէս սրբազանը ընդունած միջոցին կասէր նմա թէ ամեն կերպով բարեկարգութիւն պիտի լինի, մեք անհաւատներուն դասէն էինք, և կը ծաղրէինք վէզիրական խօսքերը։ Խայրէդդինի անկումը մօտալուտ կերևի, բայց դեռ բարեկարգութեանց գործադրութեան նշոյլ մը չը տեսնուիր։ Ատեն մը Պօլսոյ թերթերն անգլիական բարեկարգութեանց լուրերով լի էին, անգլիական բարեկարգութեանց վրայ խօսել, խորհել, գրելն և այլն a la mode էր. Այժմ այդ բանէն ալ կշտացանք. և երբ այժմ Տաճկաստանի մէջ բարեկարգութիւն կասեն, ամեն ոք ուսերն վեր կը վերցնէ։

Պօլիս բանդարկեալ Զէյթունցիներն շնորհիւ Ֆրանսայի դեսպանին թրքաց բանտէն հանուելով Պատրիարքանի յանձնուեցան։ Հալեպէն կը գրեն թէ այն բանտարկեալ զէյթունցի հայերէն ութն անձինք մեռած են անծանօթ հիւանդութեամբ։

Մեր այս աւուր թերթերն կը հրատարակեն թէ մեծ-վէզիրն հրաման ըրած է Հալէպ և Մարաշ որ հոն բանտարկեալ Զէյթունցի հայերն բանդէն արձակուին։ Քանի երրորդ անգամն է այս հրամանն։

Թիւրք կառավարութիւնը որ երկար ժամանակէ բոլորովին թոյլ կը չարժէր մամլոյ նըկատմամբ, յանկարծ մի քանի օր առաջ դադրեցուց «Լրագիր» թերթն. սոյն թերթն հրատարակած էր թէ Տիգրանակերտի հայերն այլ ևս հարստահարութեանց չը դիմանալով գարնան պիտի գաղթեն։ Թէպէտ ազգային ուրիշ թերթեր ալ այս հրատարակութիւնը արած են, կառավարութիւնը և ոչ մէկուն կպաւ, այլ միայն «Լրագիրն» խափանեց։

Կառավարութիւնը արգելեց թատրօնի մէջ ներկայացնել ազգային խաղերն։ Երկար ատենէ ի վեր մեր թատերական բեմերն արձագանք կը լինէին հեղինակութեանց որք ի հանդէս կածէին հայ դիւցազուններ։ Իբր թատերական արհեստ այդ հեղինակութիւններն շատ և շատ պակասութիւններ ունէին, այլ միշտ ունկնդիր հայ հասարակութեան սիրտն կը յուզէին բացակայ հայրենեաց յիշատակներով։ Այդ մխիթարութիւնն ալ կը կորչէն ի մէնջ։ Այս արգելքն նշանակութիւն ունի մեզ համար զի ցոյց կուտայ թէ կառավարութիւնը հայ ազգի մտաւոր շարժման վրա հսկելու ձեռնարկած է. հետեւաբար չեմք կարծեր որ կառավարութիւնը հաշտ ակամբ հայի այն բազմաթիւ ընկերութեանց վրա որք Հայաստանի լուսաւորութեան համար կաշխատեն, մանաւանդ նոցա պարագլուխ «Արարատեան ընկերութեան» վրա։ Եւ «Արարատեան ընկերութիւնը» թէպէտ աներկիւղ, այլ մեծ խոհեմութեամբ կաշխատի։ Մինչև ցայժմ Պօլսոյ մէջ միայն յունական ընկերութեանց անուններն կը լսուէին. նոքա կը նկատուէին միայն իբր արեւելից քաղաքակրթիչ տարրն, նոցա անուններն միայն ծանօթ էին եւրոպացոց. հայ սրտերու համար դառն ցաւ մ՝ էր այս տեսարանը, և թէպէտ բազմաթիւ հայ ընկերութիւններ կան, սակայն նոքա հ ա յ կ ա կ ա ն պ ա ր կ ե շ տ ո ւ թ ե ա ն պատրուակաւ, ընաւ եւրոպացոց հետ յարաբերութիւն չէին հաստատած և հայ ազգի ուսումնասիրութեան վրա գաղափար մը չէին տուած եւրոպացոց։ «Արարատեան ընկերութիւնը» ուզեց որ եւրոպացոց ուշադրութիւնը գրաւէ հայ ազգին ուսումնասիրութեանը մասին, և չը թողեց որ Արեւելից քաղաքակրթիչ միայն յոյներն նկատուին։ Ուստի ընկերութիւնը դիմելով Ֆրանսայի դեսպան պ. Ֆուռնիէի խնդրեց որ նա իւր պաշտպանութիւնը շնորհէ ի նպաստ «Արարատեան ընկերութեան» տրուելիք մի պարահանդէսի։ Ընկերութիւնը չէր կրնար Ռուսիոյ վսեմափայլ դեսպանին պաշտպանութիւնը խնդրել, զի այն ժամանակ թրքաց թշնամութիւնը արձակ համարձակ իւր վրա կը հրաւիրէր և մեծամեծ դժուարութեանց կը հանդիպէր. չուզեց նաև Անգլիոյ դեսպանին դիմել զի ընկերութիւնը շատ համակիր չէ այդ ազգին Հայաստանի համար իւր հետեւած քաղաքականութեան պատճառաւ։

Հետեւաբար չէզոք տէրութեան մը դիմելն ամենէն աւելի քաղաքագիտականն էր։ Պ. Զեբաղ դեսպանէն ունկնդրութիւն մը կը խնդրէ «Արարատեան ընկերութեան» պատգամաւորութեան մը համար, դեսպանը կը շնորհէ և յունվարի 4-ին ընկերութեան ատենապետն պ. Գ. Նորատունկեան և երկու ընկերներ պ. Զեբաղի հետ միասին կը ներկայանան դեսպանին։ Դեսպանը սիրալիր ընդունելութիւն մը ընելով ընդարձակ տեղեկութիւններ կը ստանայ «Արարատեան ընկերութեան» վրա, նորա ուսումնական յայտագիրներուն և ծրագիրներուն վրա կը խօսի։ Յետոյ իւր հովանաւորութիւնը կը շնորհէ։

Յունվար 7-ին «Արարատեան ընկերութիւնը» յանձնաժողով մը կը կազմէ, որոյ կը յանձնէ պարահանդիսի հոգն։—Հարկ էր որ կառավարութեան մեծամեծ հայ պաշտօնեայներն այս մասնաժողովոյ անդամ լինէին ի պատիւ դեսպանին, ուստի անդամ կընտրուին Սերվիչէն էֆէնտի, անդամ օսմ. ծերակոյտի, Նուբեան էֆէնտի անդամ օսմ. պետական խորհրդոյ, Կոստանդ փաշա, շատ հայրենասէր անձ մը, Ստեփան փաշա, Նախագահ ազգային երեսփոխանական ժողովոյ, նոյնպէս կանդամակցեն ազգային երեւելի վաճառականներն և սեղանաւորներն. երկու ֆրանսիացիներ պ. Տօմանժ, «Temps»-ի Կ. Պօլսոյ թղթակիցը, և պ. լը Շըվալիէ, Պօլսոյ եւրոպական փաստաբանաց կաճառին նախագահն կը մասնակցեն սոյն յանձնաժողովոյ։ Յունվար 8-ին, Բէրա Լիւքսէմպուրկի սրահին մէջ փառաւոր հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ յանձնաժողովոյ. Նախագահն Սերվիչէն էֆէնտի գեղեցիկ ատենախօսութիւն մը անելով բացատրեց թէ որքան պարտական եմք ֆրանսիացոց մեր դաստիարակութեան մասին, և աւելացուց թէ մեր դաստիարակութեան շնորհիւ Եւրոպայի և Ասիոյ մէջ միութեան կապ մը պիտի կարող ըլլամք լինել, և բաժակ խմեց պ. Ֆուռնիէի կենաց. Սերվիչէն էֆէնտի կը պատասխանէ պ. Շըվալիէ յայտնելով Ֆրանսիայի առ հայ ազգն տածած համակրանքն. ընկերութեան ատենապետ պ. Գ. Նորատունկեան որ պատւոյ երկրորդ աթոռն կը բազմէր շնորհակալութիւն կը յայտնէ ի դիմաց ընկերութեան ամեն նոցա որք նպաստած են և կը նպաստեն «Արարատեանի» յառաջադիմութեան պ. Տօմանժէ բաժակ կառաջարկէ հայ երիտասարդութեան կենաց որ անխոնջ կը տքնի ազգային վերակենդանութեան, և սորա կենդանի ներկայացուցիչն կը համարի «Արարատեան ընկերութիւնը»։ Նուբեան, Մերեմզուլի, Ալէքսանեան Շալեան պարոնայք զանազան բաժակներ կառաջարկեն։

Կէս գիշերին մօտ հանդէսն կը վերջանայ և յանձնաժողովն կորոշէ յունվար 18-ին պարահանդէսն տեղի ունենայ։ Արդարև խիստ քիչ էր մի շաբաթ միայն պարահանդէսի համար զոհել։ Սակայն ազգը և ընկերութիւնը այնպիսի եռանդ մ՚ունէին որ ամէն դժուարութեանց կը յաղթէին։ Առաջին անգամն էր որ եւրոպական դեսպան մը հայ ընկերութեան մը պաշտպանութիւն կանէր, ուստի պէտք էր որ պարահանդէսն խիստ շատ փառաւոր լինէր և մեծ պատիւ բերէր թէ ազգին և թէ ընկերութեան։ Գոհութեամբ տեսանք որ պարահանդէսն, յուսացուածէն աւելի յաջող և փառաւոր եղաւ։ Յունվար 18-ին հինգշաբթի գիշեր Բէրա Էլտօրատօյի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պարահանդէսն. Պօլսոյ հայոց ազնուականութիւնը գրաւած էր բոլոր օթեակներն. հայ երիտասարդութեան ընտրելագոյն մասն գրաւած էր բոլոր սրահն. կէս գիշերին եկաւ Ֆրանսայի դեսպանն պաշտօնական հագուստներով և շքանշաններով զարդարուած. Յանձնաժողովոյ անդամներն դիմաւորեցին զինքն և տարին իւր օթեակն որ զարդարուած էր սքանչելի կերպով։ Դեսպանն օթեակ մտած միջոցին նուագարան Մարսէյլէզն հնչեցուց։

Յանձնաժողովոյ նախագահն Սերվիչէն էֆէնտի դեսպանին ներկայացուց «Արարատեան ընկերութեան» գործադիր ժողովն. դեսպանն գովելով ընկերութեան ջանքերն ընդարձակ տեղեկութիւններ ստացաւ ընկերութեան ամեն գործոց վրա։—Յետոյ դեսպանին և գործադիր ժողովոյ մէջ խօսքն ազգային գործոց վրա դարձաւ. դեսպանն Ներսէս սրբազանի գովեստ կարդաց, նորա հրաժարականին վրա խօսեցաւ և յայտնեց թէ Դուռն եթէ սրբազանի հրաժարականն ընդունի անշուշտ ազգն այդ հրաժարականն չընդունէր և միշտ Ներսէս սրբազանն պատրիարքական դահոյն վրա կը պահէ։—

Յետ որոյ դեսպանն յայտնելով իւր գոհունակութիւնն պարահանդիսի փառաւորութեան մասին մեկնեցաւ։

Առաւօտեան լոյսն երբ ծագեցաւ դեռ պարերն կը շարունակէին։

Գարնանային գեղեցիկ առաւօտ մ՚էր, Ելտօրատօ հաւաքուած հայ երիտասարդութիւնը ուրախ զուարթ ցրուեցաւ Բէրայի ընտիր ճաշարաններուն մէջ, հոն աշխոյժ երիտասարդներն մինչև կէսօրին միայն հայրենեաց վրա խօսելով բաժակներն կը պարպէին։

Այս պարահանդէսն գեղեցիկ յիշատակ մը թողուց ամեն սրտերու մէջ. Պօլսոյ ամբողջ հայ ժողովուրդը մեծապէս գոհ եղաւ։ Եղած հասոյթն որ 20,000 ֆրանքի մօտ է Հայաստանի մէջ «Արարատեան» վարժարանաց թիւն բազմացնելու պիտի ծառայէ։

Իցէ թէ ուրիշ ընկերութիւններն ալ այս օրինակին հետեւելով հայ ազգին ուսումնական պատիւն բարձր պահեն օտարաց առաջ։ Եւ արդէն այս գիշեր դարձեալ մի մեծ պարահանդէս տեղի պիտի ունենայ ի նպաստ «Դպրոցասիրաց ընկերութեան» ընդ պաշտպանութեամբ Անգլիոյ դեսպան պ. Լայարդի։

Հայկակ

ԹԻՖԼԻՍ

—

«Голосъ»-ի թղթակիցը գրում է Կ. Պօլսից հետեւեալը. «Զուգընթաց այն հարցի հետ, որը վերաբերվում է Ռուսաստանի և Տաճկաստանի մէջ կապված դաշնադրութեան, ամենից շատ զբաղված են այժմ մտքերը հայոց հարցով։ Այս ազգը հառաչելով երկար Թիւրքիայի լծի տակ և խոնարհութեամբ համբերելով ամենամեծ նեղութիւններին, բարձրացրեց յանկարծ իր գլուխը և սկսեց ցոյց տալ միահամուռ եռանդ դէպի ազատութիւն։

«Հայոց հայրենասիրութեան բորբոքը և վերածնութիւնը, նոցա վստահ ընդդիմադրութիւնը Բ. Դրան կամքին և հրամաններին, պիտի յառաջացած համարել պատրիարքի բռնած ընթացքից և այն կռուի հասա-

տամուլթենից, որ նա ցոյց է տալիս, այնչափ յամառվելով իր դիւանագիտութեան մէջ էլ յետ չանենլ կրկին իր տուած հրաժարականը։ Բորբոքման կայծը ազգային հոգոյ մէջ գցած է Ասիայից, ուր Զէյթունը քաջութեամբ ծածանում է ապստամբութեան դրօշակը տաճկաց կառավարութեան դէմ։ Մի հեռագրով, որ գաղտնի է պահվում, յայտնում են երեք օր առաջ Տաճկաց տէրութեան, որ այս քաջահոգի լեռնականները զէնքը ձեռին թափվել են Մարաշի վրա և պատել իրանց բանտարկեալ եղբայրներին, որոնց գերի էր բերել այնտեղ Հալէբի վալի Իզզէթ-փաշան իր վերջի արշաւանքի ժամանակ։ Կ. Պօլսի դիպլօմատների շրջաններում, բացի ի հարկէ անգլիական դեսպանատան, շատ զարմանում են և հաւանում այն կտրուկ ընթացքը, որով շարժվում են հայերը։ Ֆրանսիացոց դեսպան պ. Ֆուրնիէ ամենաջերմ կերպով կցորդում է նոցա գործերին և բացարձակօրէն նոցա կողմը բռնում։ Ռուսաց դեսպանատանը նոյնպէս մեծ գովասանքով են խօսում Ներսէս պատրիարքի անվեհեր վարմունքի վրա։ Հայերը, ասեց իշխ. Լօբանով-Րօստովսկին, խօսելով նորերս նոցա վրա, են այժմ միակ քրիստոնեաները Թիւրքիայում, որոնց մէջ յայտնվում է արիութիւն և քաղաքական հոգի։ Մէկ խօսքով հասարակաց կարծիք և համակրութիւնը հայերի կողմն է գտնվում։ Այս ընդհանուր հայկական շարժման մասնակցում են և Րումէլիայի հայերը, ձեւացնելով այդ կերպ մի ընդդիմադիր ույժ այդ վիլայէթի յոյների դէմ։ Այսպէս օրինակ՝ Ադրիանօպօլի հայերը ներկայացնելով մի ուղերձ Ներսէսին նրա հրաժարականի պատճառով, շնորհակալութիւն են ցոյց տուել և ռուսաց բարերար և արդարասէր կառավարութեան, որին ի հարկէ թշնամական կերպով են վերաբերվում յոյները։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Голосъ» լրագրի թղթակիցը յայտնում է Լօնդօնից, որ հայոց պատրիարքը հաղորդեց միստր-Ջէմս-Բրայսին, որը յայտնի պատմաբան է և կրակոտ պաշտպան հայկական գործի, թէ Բերլինի դաշնադրութեան 61 յօդուածը բոլորովին անզօր եղաւ հայոց ազգի վիճակը բարւոքելու համար։ Ի հարկէ, աւելացնում է թղթակիցը, հէնց առաջուց ակներև էր այս ամենքի համար, մանաւանդ և այն հրէայի համար էր շատ պարզ, որին քրիստոնէատեաց Անգլիան ուղարկեց Բերլին իր ներկայացուցիչ։ Եւ առհասարակ բոլոր մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոչինչ բարիք և արդարութիւն չէ կարելի սպասել քրիստոնեաների համար, քանի որ գործերի ընթացքը ուղղում է Իսրայէլացի կոմսը։ Այս է պատճառը որ անգլիական ազատամիտների ուշադրութիւնը գրաւվեց լօրդ Բիկօնսֆիլդի քաղաքականութեան հակաքրիստոնէական արդիւնքներով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 փետրվարի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր., երկրորդ 95 ր., երրորդ 94 ր. 25 կ., չորրորդ 95 ր., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 233 ր. 50 կ., երկրորդ 233 ր. 50 կ., արևելեան առաջին 92 ր. 55 կ., երկրորդ 92 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. 56 կ.։

Խմբագիր — Հրատար. ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

որ գտնվում էր Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա Սարաջօվի տանը, այժմ գտնվում է նոյն ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ պրօսպէկտի վրա, ՇԻՕԵՎԻ տանը, Գերմանական կլուբի և Վէստլէի Ֆօտօգրաֆիայի մօտ մի և նոյն սանդուղքով։ Այցելուների համար բաց է ԱՄԵՆ ՕՐ առաւօտեան 9 ժամից մինչև երեկոյեան 5 ժամը։ Հաւաքածուին ՆՈՐ ՆԿԱՐՆԵՐ են աւելացրած։

25—25

Բժիշկ Աւետիս Բաբայեան Բաբայեվ ընդունում է հիւանդներին Թիֆլիսի բժշկանոցում չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ջղային և հոգեկան հիւանդութիւններ բժշկելու։ Բացի այդ բժիշկ Բաբայեան Բաբայեվ հինգշաբթի և շաբաթ օրերը առաւօտեան 9—10 ժամը ընդունում է իր տանը ներքին հիւանդութիւններ ունեցող կամ էլեկտրականութեամբ բժշկելի աղքատ հիւանդներին։ Հասցէն Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Բայանդուրովի։

2—10

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1879 Թւին

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօներին հետևեալ օրերից։

Լրագրի դիրքը և պրօգրամման նոյն են մնում։ Մենք ստանում ենք ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլ է, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կօպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով՝ ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՔԱՐԱԾՈՒԽ „ԹՈՒՍԱՍՏԱՆ“ ՀԱՆՔԻ

(ՀԱՆՔԻՑ), ՈՐ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ՋԷԼՕԲԱՆԻ ԱՐՈՒՐՋԱՆԻ ԿՈՒՐՍԷԲԱ ԳԻՒՂՈՒՄ

ԸՆԿ. ՍԷՅՄԱՆ—ՀԷՆԻՆԳ

Ծախվում է ՇԷՕՆԻՆԳԻ ՊՎԻԼԻՕՆՈՒՄ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱՍԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ՎԱԳՕՆՆԵՐՈՎ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԿԱՅԱՐԱՆԻՑ ՊՈՒԴԸ 25 ԿՕՊ., ԻՍԿ ՓՈՔՐ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՆԵԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԳՏՆՎՈՂ ՊԱՀԵՍՏԻՑ ՊՈՒԴԸ 28 ԿՕՊԷԿՈՎ։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ ԵՒ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Աշակերտների և աշակերտուհիների ընդունելութիւնը սկսաւ յունվարի 8-ին 1879 թուականի։

Մանկական պարտէզը ընդունվում են մանուկներ, երկու սեռի էլ, 4-ից մինչև 7 տարեկան հասակը, իսկ տարրական դպրոցը 7-ից—12 տարեկանները։

Ուսման ընթացքը յարմարեցրած է միւս դպրոցների ընթացքին, այնպէս որ դպրոցում աւարտողները կարող են մտնել ուղղակի ուղղոց և աղջկանց օրիորդաց դպրոցի առաջին դասատունը։

Պարտէզն ու դպրոցը գտնվում են Վելեամինօվսկի փողոցում Իշխան Ն. Անտօնովի տանը. №—11։

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 6 — Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Յ Ց — ԹԻՖԼԻՍ. 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (փետրվարի 5-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	53
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1630	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 „	1320	—
Վիգրիշնի 5% առաջին փոխառութեան տոմ. 100 „	233	—
Երկրորդ 5% վիգրիշնի „	229	—
Մարսելի կուրսը 245—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա.	10	30
Վենայի կուրսը արժէ 121 գլ.	100	—
Դիւրեժի բարաթը. . .	5	80
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ. . . .	315	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրօցկու . .	7	40
„ միւս տեսակը .	7	30
„ չաքարաւազը .	6	—
„ տրանզիտը. .	6	80
„ մաքուր փճարած	12	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից. . .	7	40
Միւս տեսակը հին սերմից .	6	70
Բուրդը Թուշի . . .	8	—
„ Թարաքամի .	4	10
Ալիւրը Նորաշէնու .	1	80
„ Երևանի. . .	—	—
Գարին	1	30
Մոմը ընաճարպի (стеар.)	12	60
Մետաքսը Նուխվայ . .	190	—
Կախեթունը. . . .	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	40	—
Ցրիզոնը (չաղը) Ագուլեաց	55	—
Կօֆէն մօկօի. . . .	27	—
„ լիանի	23	—
„ Մարտինիկոյին	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները . . .	1	
Ռուսաստան .	2	
Աւստրիա . .	3	
Անգլիա. . . .	4	
Գերմանիա. . .	2	88
Ֆրանսիա . . .	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կօպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ։ Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան։ Բժշկապետ Անանով։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից .	9. 21	5. 18
Գօրի . .	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ.	1. 29	11. 57
Բրօն . . .	6. 47	
Փօթի . . .	9. 40	
	առաւօտ.	
Փօթիից . .	9. 13	
Բրօն . . .	12. 13	
Միխայլօվօ. .	5. 39	1 37
Գօրի. . . .	7. 5	4 8
Թիֆլիս. . .	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ .	90	68	38
Գօրի. . .	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ .	5. 22	3. 92	2. 18
Բրօն. . .	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կօպ.
Բաց նամակ արժէ .	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան . .	8
Հնդկաստան . , .	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը ժամը 9-ից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալէվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Բակստ վեներական և կաշու հ., Քուչարեանց վիրաբուժական և կանանց հիւանդութիւններ։

Երեքշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ., Մինկևիչ վիրաբուժական հ., Բակստ կուրծքի և ներվային հ., Ա. Բախուտօվ կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան. Բէյլս աչքի հ.։

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Բակստ վեներական և կաշու հ.։

Հինգշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ., Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների։

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային հ., Ա. Բախուտօվ կանանց և երեխաների հ. և մանկաբարձութեան։

Շաբաթ. Վէրմիշէվ ներքին հ., Մինկևիչ վիրաբուժական հ., Բակստ վեներական և կաշու հ., Բէյլս աչքի հիւանդութիւններ։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԽԱՐԿՈՎ. *. Ձեզ արդէն պատասխանեցինք. այդպիսի բովանդակութեան նամակներ չենք կարող տպել։

—ԶԱՐԴԱԽԼՈՒ. Ս. Տ. Մ. Մեզ մօտ նամակներ երբէք չեն կորչում։ Ձեր փոխանակագիրը ստացել ենք, բայց պարոնը մեզ չէ յանձնել փողը։ Գրեցէք նրան, որ մտնի խմբագրատուն, յանձնի յիշեալ գումարը և յետոյ կը տպենք նուիրատուների անունները։

—ԵՐԵՒԱՆ. Ս. Ոչ թէ նոյնութեամբ, այլ փոփոխութիւններով անգամ չենք կարող տպել։ Առանձին հետաքրքիր էլ չէ։

—ՓՕԹԻ. Կ. Ք. Տ. Ս. Ձեր մասին «Մշակի» մէջ տպված լուրը խմբագրութենից չէր։ Այդ լուրը մեզ հաղորդել էր մի պատահական թղթակից։ Մենք հաղորդած լուրերի ճշդութիւնը չենք կարող ստուգել։ Հաւատում ենք, որ ձեր պարտականութիւնները սրբութեամբ կատարում էք, մանաւանդ Բաթումի եկեղեցին շինելուց յետոյ։

Дозволено Цензурою 6 Февраля 1879 г. Тифлисъ

Տպարան Ց. Մարտիրոսեանցի

Типографія Мартиросіанца